

als het beginsel van alle stijlen zal begrijpen ; eens zal er een tijd komen, waarin men het begrippelijke zal verkiezen boven het natuurlijke in de kunst, dat zal de tijd van den grooten Europeeschen stijl zijn, den monumentalen, uniserveel-religieuzen stijl, waar wij in onzen tijd onmerkbaar in overgaan.

Wanneer wij den periodieken samenhang der verschillende ontwikkelingsfasen der schilderkunst begrijpen, dan kunnen wij drie zeer groote bewegingen constateeren.

- I. de begeerte, het visueel waarneembare vast te leggen.
- II. de begeerte het geestelijke vast te leggen door middel van het visueel waarneembare.
- III. de begeerte het geestelijke direct te beelden [door verhoudingen van vorm en kleur.

In Duitschland, waar de schilderkunst behalve door Grünewald en Dürer, geen groote vorderingen maakte, heeft zich een nieuw kunstbewustzijn geuit in de werken van Franz Marc.

Holland, dat zich in elke periode van zich herstellend kunstbewustzijn volledig uitte, heeft in Piet Mondriaan Huzsar, v. d. Leck e. m. een positieve stelling veroverd en het is te voorzien, dat zoodra de nijverheidskunst en de architectuur zich op de nieuw-Europeesche schilderkunst richten, deze door de samenwerking met de andere kunsten, zich een blijvenden stijl veroveren zal (afb. 24-39).

En hiermede hoop ik u, hoewel zeer beknopt, een beeld te hebben gegeven van de schilderkunst en hare ontwikkeling, om u zodoende iets nader te brengen in de waardeering voor een tijdvak in de geschiedenis der kunst, dat eenmaal als de groote reformatie zal worden aangeduid.

Ik heb gezegd.

Utrecht, 30 October 1915.